

**Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Кафедра трудового, екологічного та аграрного права**

ПРАВО ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ПРОГРАМА

**нормативної навчальної дисципліни
підготовки магістра
спеціальності 081 Право**

Івано-Франківськ

2018

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Державним вищим навчальним закладом «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права, кандидат юридичних наук Романко С.М.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою НН Юридичного інституту Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» “22” червня 2018 р., протокол № 9

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Право екологічної безпеки” складена відповідно до програми підготовки освітнього ступеня «магістр», спеціальності 081 „Право”

Предметом вивчення навчальної дисципліни є об'єктивно наявне нове коло суспільних відносин, які вимагають всебічного правового регулювання і які за характером виникнення, складовими елементами не вкладаються у межі відносин стосовно використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища та спрямовані на: визначення перелік екологічно небезпечних видів діяльності та коло екологічно небезпечних об'єктів; встановлення комплексу вимог і обов'язків щодо забезпечення екологічної безпеки у процесі здійснення вказаних видів діяльності та регульованої експлуатації джерел підвищеної екологічної безпеки; виявлення екологічно небезпечні територій; розробку програм (схем) дій щодо запобігання прояву екологічного ризику; закріплення систему вимог, норм і нормативів екологічної безпеки; забезпечення їх дотримання державою, а також фізичними та юридичними особами, які здійснюють екологічно небезпечні види діяльності та експлуатують аналогічні об'єкти.

Міждисциплінарні зв'язки. Дисципліна "Право екологічної безпеки" тісно пов'язана із такою фундаментальною наукою як екологічне право України, а також із цивільним, господарським правом України, адміністративним правом України, кримінальним правом та іншими галузями. Знання та вміння набуті в результаті вивчення даної навчальної дисципліни стануть важливим підґрунтям в подальшій в правозастосовній діяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Змістовий модуль 1. Загальні засади екологічної безпеки
2. Змістовий модуль 2. Правове забезпечення екологічної безпеки

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “ Право екологічної безпеки” є формування системи спеціальних знань про екологічну безпеку, її зміст, місце в національній політиці та системі права України, про систему органів державної влади, місцевих органів, корпоративного та громадського управління екологічною безпекою та про конкретний перелік заходів, які вони уповноважені здійснювати для реалізації функцій у сфері екологічної безпеки. Крім того, до розширеного трактування механізму екологічної безпеки включено також взаємовідносини “особа – виробництво – споживання - екологічна безпека - держава”, що робить доцільним розгляд права громадян на екологічну безпеку, гарантії реалізації такого права, пріоритетні напрямки діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки, законодавче регулювання

екологічної безпеки на національному та міжнародному рівні. є ознайомлення студентів з термінологією, основами, змістом та суттю інститутів екологічного права. В лекціях викладаються основні теоретичні положення курсу, акцентується увага на важливих, проблемних моментах, їх закріпленні в чинному законодавстві та практичному втіленні. Зміст та подача лекційного матеріалу повинні зацікавити студентів до подальшого практичного та самостійного вивчення положень екологічного права, закласти основи вмілого пошуку, правильного розуміння, тлумачення та використання положень еколого-правових норм.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування обізнаності щодо поняття та механізму регулювання екологічної безпеки через забезпечення правового аналізу та розуміння здійснення:

- Організаційно-превентивних функцій (виявлення екологічно небезпечних об'єктів, зон, територій і видів діяльності, впровадження і застосування важелів щодо запобігання виникненню екологічної небезпеки).

- Регулятивно-стимулюючих функцій (формування системи юридичних норм і правил, спрямованих на врегулювання відносин, забезпечення дотримання пріоритетів, нормативів, стандартів, лімітів та інших вимог у галузі екологічної безпеки).

- Розпорядчо-виконавчих функцій (діяльності спеціально уповноважених органів чи служб щодо реалізації функцій і заходів у галузі екологічної безпеки).

- Забезпечувальних функцій (системи юридично значущих дій, спрямованих на запобігання екологічним правопорушенням, захисту прав людини на екологічно безпечне життя і пов'язаних із ним інших екологічних прав та застосування до осіб засобів державно-правового примусу в разі порушення ними вимог і норм екологічної безпеки).

- Охоронно-відновлювальних функцій (спрямованих на локалізацію проявів екологічної небезпеки, здійснення ліквідаційних робіт, визначення правового режиму територій відповідно до рівня екологічного ризику і встановлення статусу осіб, які потерпіли від наслідків екологічної небезпеки).

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- поняття, види, принципи, зміст та межі екологічної безпеки, предмет, об'єкт правовідносини права екологічної безпеки;

- зміст екологічного ризику та його взаємозв'язок із екологічно небезпечною діяльністю та екологічною безпекою;

- нормативне закріплення та гарантії права громадян на екологічну безпеку;

- зміст та пріоритетні напрямки державної політики України у сфері забезпечення екологічної безпеки;

- правове регулювання екологічної безпеки на національному та міжнародному рівнях, недоліки законодавства у цій сфері, шляхи вдосконалення та розвитку, актуальні проблеми та законопроекти у даній сфері;

- систему органів управління екологічною безпекою та їх загальні і спеціальні функції;

- наявне закріплення юридичної відповідальності різних видів за порушення вимог, норм і правил екологічної безпеки

- особливості та види пооб'єктових правовідносин із забезпечення екологічної безпеки.

вміти:

- аналізувати отримані знання у сфері права екологічної безпеки, систематизувати наявний матеріал та робити власні висновки про стан забезпечення екологічної безпеки та розвиток механізму її забезпечення в Україні на сучасному етапі

- визначати перспективи вдосконалення механізму забезпечення екологічної безпеки в контексті національних та глобальних екологічних проблем людства;

- вирізняти та характеризувати чинне законодавство у сфері екологічної безпеки, заходи забезпечення екологічної безпеки, закріплені в нормативно - правових актах та проектах нормативно-правових актів;

- розмежовувати право екологічної безпеки та екологічне право.

- застосовувати комплексний підхід до аналізу екологічної безпеки та механізму її закріплення

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Екологічна безпека як самостійний вид правовідносин

Тема 1 . Загальні засади екологічної безпеки

Екологічна безпека як комплексний об'єкт правового регулювання. Поняття екологічної безпеки та її види. Загрози національним інтересам в екологічній сфері. Принципи правового забезпечення вимог екологічної безпеки. Державна політика в галузі екологічної безпеки. Екологічні ризики. Право екологічної безпеки та його реалізація. Правовідносини у сфері забезпечення екологічної безпеки. Суб'єктно-об'єктний склад правовідносин у сфері забезпечення екологічної безпеки. Законодавство України про екологічну безпеку. Конституційні засади екологічної безпеки України. Співвідношення екологічного та іншого законодавства та законодавства в галузі екологічної безпеки.

Тема 2. Управління у сфері екологічної безпеки

Система державного управління у сфері екологічної безпеки. Система та повноваження органів загальної та спеціальної компетенції в сфері забезпечення екологічної безпеки. Роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні екологічної безпеки. Корпоративне

управління у сфері забезпечення екологічної безпеки. Суть, принципи, особливості корпоративного управління у даній сфері. Виконання стандартів ISO 14001 та ISO 14000 щодо єдності політики екологічної безпеки у межах окремої корпорації. Функції корпоративного управління – екологічне маркування, екологічний аудит, екологічне страхування, екологічний лізинг, визначення ступеня екологічності, екологічна модернізація). Участь громадськості та її роль у механізмі забезпечення екологічної безпеки. Повноваження громадських об'єднань у сфері забезпечення екологічної безпеки згідно Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища”.

Тема 3. Функції управління у сфері екологічної безпеки

Державні програми щодо забезпечення екологічної безпеки. Державний облік екологічно небезпечних об'єктів та небезпечних речовин. Система моніторингу в сфері забезпечення екологічної безпеки. Екологічна експертиза. Екологічний аудит. Державний контроль за здійсненням екологічно небезпечної діяльності. Інформативно-правове забезпечення екологічної безпеки. Стандарти екологічної безпеки: поняття, види, та порядок їх застосування. Екологічне нормування: поняття, значення та класифікація. Система сертифікації за екологічними вимогами. Особливості ліцензування екологічно небезпечної діяльності. Особливості страхування ризиків в сфері екологічної безпеки. Економічний механізм та державне фінансування у сфері забезпечення вимог екологічної безпеки.

Тема 4. Юридична відповідальність за порушення вимог законодавства про екологічну безпеку

Поняття і види правопорушень в сфері забезпечення екологічної безпеки. Адміністративна відповідальність за правопорушення в сфері забезпечення екологічної безпеки. Кримінальна відповідальність за злочини в сфері забезпечення екологічної безпеки. Цивільно-правова відповідальність та відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення вимог забезпечення екологічної безпеки. Особливості відповідальності за ядерну шкоду та транскордонне радіоактивне забруднення. Дисциплінарна відповідальність за порушення вимог екологічної безпеки.

Змістовий модуль 2. Правове забезпечення екологічної безпеки

Тема 5. Правове забезпечення та регулювання екологічної безпеки населення та територій

Особливості правового забезпечення екологічної безпеки населення. Правове забезпечення екологічної безпеки в населених пунктах (вимоги до містобудування, планування та забудови територій, функціональне зонування територій населених пунктів). Правове регулювання благоустрою населених пунктів. Санітарне очищення території, її озеленення, збереження та відновлення об'єктів благоустрою. Загальні вимоги до розміщення, створення й експлуатації

господарських та інших об'єктів, що негативно впливають на навколишнє середовище. Правове забезпечення екологічної безпеки рекреаційних територій та курортів.

Тема 6. Екологічна безпека населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Види правових режимів екологічно уражених територій. Зони надзвичайної екологічної ситуації, їх види. Правовий режим надзвичайного стану, оголошеного у зв'язку з надзвичайною екологічною ситуацією. Правове регулювання режиму території, що зазнала радіоактивного забруднення. Єдина державна система запобігання та реагування на надзвичайні екологічні ситуації. Правовий статус осіб, які постраждали внаслідок дії надзвичайних екологічних ситуацій. Форми захисту права громадян на екологічну безпеку, їх особливості.

Тема 7. Забезпечення вимог екологічної безпеки людини та природних об'єктів у процесі здійснення господарської та інших видів діяльності

Поняття екологічної безпеки людини та природних об'єктів у процесі здійснення господарської та інших видів діяльності. Забезпечення вимог екологічної безпеки в окремих галузях промисловості. Забезпечення вимог екологічної безпеки у сільському господарстві та при використанні земель. Забезпечення вимог екологічної безпеки в діяльності Збройних Сил України. Забезпечення вимог екологічної безпеки при експлуатації транспортних засобів. Забезпечення вимог екологічної безпеки при розміщенні, проектуванні, будівництві, при реконструкції, введенні в дію та експлуатації підприємств, споруд та інших об'єктів.

Тема 8. Правове забезпечення вимог екологічної безпеки при поводженні з небезпечними хімічними речовинами

Правова характеристика небезпечних хімічних речовин, їх класифікація та вплив на організм людини. Поняття "хімічне забруднення". Загальні екологічні вимоги щодо поводження з небезпечними хімічними речовинами. Особливості забезпечення екологічної безпеки джерел централізованого водопостачання та водних об'єктів, віднесених до категорії лікувальних. Забезпечення екологічної безпеки атмосферного повітря від хімічного забруднення. Особливості забезпечення екологічної безпеки ґрунтів при застосуванні пестицидів та агрохімікатів.

Тема 9. Правове забезпечення вимог екологічної безпеки від шкідливого фізичного впливу

Правове поняття "негативний фізичний вплив". Види шкідливих фізичних чинників та їх вплив на здоров'я людини і довкілля. Загальні засади захисту населення та охорони довкілля від впливу негативних фізичних чинників. Правова характеристика об'єктів, які здійснюють шкідливий фізичний вплив. Нормування гранично допустимих рівнів шуму, вібрації, електромагнітних та інших шкідливих випромінювань. Забезпечення вимог екологічної безпеки

від шкідливого фізичного впливу в межах населених пунктів та при здійсненні містобудівної діяльності. Правове регулювання використання радіочастотного ресурсу. Дозвільна діяльність, моніторинг та контроль за шкідливими фізичними впливами.

Тема 10. Правове забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки

Поняття та основні засади ядерної та радіаційної безпеки. Правові заходи забезпечення радіаційної безпеки. Норми, правила і стандарти в галузі забезпечення ядерної та радіаційної безпеки. Оцінка стану радіаційної безпеки. Особливості ліцензування робіт із застосуванням ядерної енергії та джерел іонізуючого випромінювання. Екологічні вимоги до розміщення, проектування, будівництва та експлуатації ядерних об'єктів. Санітарно-захисна зона та зона спостереження. Правовий режим та фізичний захист ядерних установок. Поняття “радіоактивні речовини і джерела іонізуючого випромінювання”. Загальні екологічні вимоги поводження з ядерними матеріалами та радіоактивними відходами: збирання, перевезення, переробка, зберігання, захоронення. Особливості державного контролю та облік ядерних матеріалів, радіоактивних речовин та відходів. Правове регулювання захисту населення від впливу іонізуючого випромінювання.

Тема 11. Правове забезпечення біологічної та генетичної безпеки

Поняття та загальні вимоги забезпечення біологічної та генетичної безпеки. Правове забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення. Правове регулювання застосування біотехнологій. Правове регулювання генно-інженерної діяльності: ліцензування, порядок здійснення та реєстрація. Екологічні вимоги до переселення, акліматизації та схрещування об'єктів тваринного світу. Екологічні вимоги до інтродукції та акліматизації об'єктів рослинного світу. Правове забезпечення карантину об'єктів тваринного та рослинного світу. Забезпечення вимог екологічної безпеки в процесі охорони водних об'єктів, атмосферного повітря, ґрунтів від шкідливого біологічного впливу.

Тема 12. Правове забезпечення екологічної безпеки у сфері поводження з відходами, небезпечними та озоноруйнуючими речовинами

Законодавче визначення поняття та видів відходів. Вимоги екологічної безпеки при встановленні правового режиму поводження з відходами. Порядок створення об'єктів розміщення відходів. Нормативи утворення відходів та ліміти на їх розміщення. Правове регулювання транскордонного перевезення відходів. Особливості правового режиму поводження з побутовими відходами. Правове регулювання вивозу твердих та рідких побутових відходів. Поняття, види та правовий режим поводження з небезпечними речовинами. Правове регулювання поводження з речовинами озоноруйнуючими і такими, які здійснюють вплив на клімат. Заходи з виконання вимог Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, та Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату.

Тема 13. Міжнародна екологічна безпека

Поняття, принципи забезпечення і регулювання міжнародної екологічної безпеки. Механізм забезпечення міжнародної екологічної безпеки. Участь України у міжнародному співробітництві щодо забезпечення екологічної безпеки. Основні напрямки міжнародно-правової діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки. Проблема діяльності екологічно небезпечних підприємств у міжнародно-правовому регулюванні.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Балюк Г. І. Поняття соціального захисту громадян за надзвичайних екологічних ситуацій / Г. І. Балюк // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Юрид. науки. – 2005. – Вип. 63. – С. 13 – 18.
2. Балюк Г. І. Правові аспекти забезпечення ядерної та радіаційної (радіоекологічної) безпеки в Україні / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К: [б.в.], – 196 с.
3. Гетьман А. П. Правові засади екологічної безпеки в Україні на сучасному етапі / А. П. Гетьман // Пробл. глобалізації та геополіт. вектор розвитку України: зб. тез. (За матеріалами ХІХ Харк. політолог. читань). □ Х. : Нац. юрид. акад. Україн, 2007. □ С. 27-29. Екологічне право України: підруч. / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х. : Право, 2009.- 328с.
4. Гетьман А.П., Здоровко Л.М. Регіональний екологічний контроль: теорія правового регулювання: Монографія. – К.: Інститут законод. передбачень і правової експертизи, 2004. – 216 с.
5. Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія // Гетьман А.П., Соколова А.К., Анісімова Г.В. – Х., Право. – 2014. – 784.
6. Екологічне право в запитаннях та відповідях : навч. посіб. / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, В. Л. Бредіхіна та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана. – Харків : Право, 2017. – 208 с.
7. Екологічне право України: Підручник для студентів юрид. вищ. навч. закладів / А.П. Гетьман, М.В. Шульга, В.К. Попов та ін.; За ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х.: Право, 2014. – 432 с
8. Малишева Н. Р. Проблеми організаційно-правового забезпечення екологічної безпеки України / Н. Р. Малишева // Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5 т. – Х. : Право, 2008. – Т. 4. Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права. – С. 220-235.
9. Малишева Н.Р., Єрофєєв М.І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». – Харків, Право, 2017. – 416с.
10. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ «Вид- во «Юридична думка», 2008. – 848 с.

11. Екологічне управління: Підручник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.
12. Кобецька Н.Р. Екологічне право України: Навч. посіб. / Н.Р.Кобецька. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 352 с.
13. Костицький В.В. Екологія перехідного періоду: держава, право, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні). – 2-ге вид. – К.: Укр. інф.-прав. центр, 2003. – 780 с.
14. Рябець К.А. Адміністративні правовідносини в галузі екології: актуальні проблеми: Монографія / К.А. Рябець; за заг. ред. В.І. Курила. – К., 2008. – 180 с.
15. Науково-практичний коментар Водного кодексу України ; за заг. ред. Н.Р. Кобецької. - К. : Юрінком Інтер, 2010. - 360 с.
16. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону атмосферного повітря" ; за ред. Г.І. Балюк ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 328 с.
17. Науково-практичний коментар Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища", за ред. Шуміла. - Х. : Фактор, 2006. - 592 с.
18. Екологічне право України. Підручник. // І.І.Каракаш. – О., Фенікс. – 2012. – 788с.
19. Костицький В.В. Екологічне право України у 2-х томах. Том 1. Загальна частина. – Дрогобич, Коло. – 2012. – 360с. Том 2. – Особлива частина. – Дрогобич, Коло, 2013. – 344с.
20. Фролов М. О. Правові аспекти екологічного ризику: дис. канд. юрид. наук: 12.00.06 / М. О. Фролов; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : [б.в.], 2001. □ 211с.
21. Шульга М. В. Правові проблеми екологічної безпеки при здійсненні земельної реформи / М. В. Шульга // Держ. буд-во та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Х. : Право, 2002. – Вип. 2. – С. 93-104.
22. Краснова Ю.А. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі цивільної авіації: монографія / Ю.А. Краснова. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 188 с.
23. Краснова Ю.А. Правове регулювання екологічної безпеки в Україні: монографія / Ю.А. Краснова. – К.: Алерта, 2013. – 304 с.
24. Краснова Ю.А. Правове регулювання забезпечення екологічної безпеки в галузі авіації : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Юлія Андріївна Краснова. – Київ : 2010. – 19 с

4. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ – іспит.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ: комплекти завдань для практичних і семінарських занять, пакети тестових завдань, індивідуальні завдання до окремих тем, варіанти завдань до модульних контрольних робіт, екзаменаційні білети, пакети комплексних контрольних робіт.